

Lagutskottets betänkande

1982/83:25

om vissa konsumenträttsliga frågor

Ärendet

I betänkandet behandlar utskottet dels ett motionsyrkande om ändringar i konsumentkreditlagen, dels ett motionsyrkande om tillämpning av konsumentförsäkringslagen på de erkända arbetslöshetskassorna.

I *motion 1982/83:192* av Birthe Sörestedt (s) yrkas att riksdagen beslutar att hos regeringen begära förslag till åtgärder som syftar till åtstramningar när det gäller konsumentkrediter, i enlighet med vad som anförts i motionen.

I *motion 1982/83:1599* av Ove Eriksson och Lars Ahlström (båda m) yrkas att riksdagen hemställer att regeringen till riksdagen lämnar förslag så att konsumentförsäkringslagen också kommer att gälla för de erkända försäkringskassorna.

Frågan om ändringar i konsumentkreditlagen

Gällande ordning m. m.

Konsumentkreditlagen (1977:981) trädde i kraft den 1 juli 1979. Den gäller i fråga om kredit som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjuds till konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Syftet med lagen, vars regler är tvingande till konsumentens förmån, är att stärka konsumenternas ställning i kreditsammanhang.

Enligt 8 § konsumentkreditlagen skall säljaren vid kreditköp ta ut kontantinsats av köparen i enlighet med god sed på marknaden. Kontantinsatsen skall motsvara minst 20 % av varans kontantpris, om inte särskilda förhållanden föranleder annat. Enligt uttalanden i förarbetena till konsumentkreditlagen (prop. 1976/77:123, LU 1977/78:5) innebär hänvisningen till god sed på marknaden att man i vissa fall helt kan efterge kravet på kontantinsats. Enligt uttalandena borde sålunda kontokortssystemen åtminstone t. v. hållas utanför ett krav på kontantinsats.

Näringsidkare åläggs enligt 5 och 6 §§ att vid annonsering, skyltning och liknande marknadsföring av kredit lämna information om den effektiva räntan för krediten. Är det fråga om kredit för förvärv av en bestämd vara, tjänst eller annan nytthet skall näringsidkaren även ange kreditkostnaden och kontantpriset. Förutom den nämnda allmänna informationen skall näringsidkaren innan kreditavtal ingås i enskilda fall lämna konsumenten skriftlig upplysning i angivna hänseenden. Skyldigheten att informera åvilar i princip alla kreditgivare och omfattar alla krediter inom konsumentkredit-

lagens område, alltså även t. ex. kontokrediter. Konsumentkreditlagens bestämmelser om marknadsföring av kredit anknyter till marknadsföringslagens (1975:1418) regelsystem. Underlåtelse att vid marknadsföring av kredit lämna erforderlig information skall sålunda bedömas med tillämpning av generalklausulen om information i 3 § marknadsföringslagen.

Köparen har enligt konsumentkreditlagen (10 §) ett skydd vid s. k. trepartsförhållanden genom att han eller hon kan framställa penninganspråk, t. ex. skadeståndskrav, inte bara mot säljaren utan även mot annan kreditgivare, t. ex. kontokortsföretag. I lagen har även intagits bestämmelser som begränsar kontohavares betalningsansvar gentemot kontoföretag i fall då belopp har påförts kontot sedan kontokort använts av obehörig (24 §).

Tillsynen över efterlevnaden av konsumentkreditlagen utövas enligt 25 § av konsumentverket. Verkets tillsyn omfattar dock inte Sveriges riksbank, Sveriges investeringsbank AB, verksamhet som står under tillsyn av bankinspektionen eller försäkringsinspektionen eller verksamhet hos exekutiv myndighet. För att tillgodose önskemålet om en effektiv övervakning har konsumentverket getts rätt att företa inspektion hos näringsidkare under dess tillsyn och att ta del av samtliga handlingar som behövs för tillsynen. I tillsynsuppgiften ligger även att meddela de råd och anvisningar som i samband med tillsynen finnes påkallade. Således har i förarbetena till konsumentkreditlagen slagits fast att bl. a. bestämmelserna om marknadsföring av kredit och kontantinsats skall närmare preciseras genom att konsumentverket utfärdar riktlinjer. Sådana riktlinjer har också utfärdats (KOVFS 1979:1). Riktlinjerna är f. n. föremål för översyn.

I lagen (1980:523) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp har regeringen bemyndigats att meddela föreskrifter om de betalningsvillkor som säljare eller kreditgivare skall tillämpa vid kontoköp på kredit av varor, tjänster eller andra nyttigheter. Bemyndigandet har ännu inte utnyttjats. Däremot träffades i september 1980 en frivillig överenskommelse mellan dåvarande ekonomidepartementet och företrädare från kontokreditbranschen. Överenskommelsen innebar bl. a. att kontohavare fr. o. m. den 1 januari 1981 skulle erlägga 25 % i amortering på varje månads kontoköp senast månaden efter köpet. Vidare innebar överenskommelsen att företagen skulle dämpa sina reklaminsatser och övrig marknadsföring samt att de skulle vara återhållsamma vid beviljandet av kredit på nyöppnade konton och vid höjningar av kreditutrymmet på gamla konton. Överenskommelsen träffades mot bakgrund av att kreditmarknaden var starkt åtstramad, speciellt när det gällde banklån för konsumtion, och att det var angeläget att få till stånd också en dämpning av kreditgivningen i samband med kontoköp. Vid nya överläggningar mellan parterna i september 1981 beslöts bl. a. att kravet på 25 % i amortering skulle upphöra för köp som gjordes efter den 1 januari 1982. Slopandet av 25-procentsregeln skulle ses mot bakgrund av att försäljningen på kontokort sjunkit med 15 % i

volym under perioden den 1 januari 1981 – den 31 juli 1981 och att den egentliga detaljhandelns volymmässiga försäljning under samma tid minskat med 4 %. Kontokrediternas svagare utveckling angavs bero på flera faktorer såsom den aviserade skattereformen, ränteläget, realinkomstutvecklingen och den tidigare träffade överenskommelsen. Det bedömdes på grund härav inte som nödvändigt att förlänga 25-procents regeln. Den tidigare träffade överenskommelsen om återhållsamhet i fråga om marknadsföring m. m. skulle alltså gälla. Parterna var vidare överens om att, för den händelse den framtida volymmässiga försäljningen vid kontokrediter skulle överstiga det samhällsekonomiska utrymmet, nya överläggningar skulle äga rum i syfte att vidta nödvändiga åtgärder.

Motionsmotivering

Motionären i motion 192 menar att konsumentkreditmarknaden trots konsumentkreditlagen har utvecklats ogynnsamt. Många konsumenter har enligt motionären problem med kontokortskrediter. I motionen påpekas att köpintensiteten minskade då den ovan redovisade överenskommelsen var gällande men att den åter ökade då kravet på kontantinsats slopades. Motionären anser att risken för onödiga impulsköp ökar då köpet kan göras utan handpenning. En annan orsak till konsumenternas dåliga ställning är enligt motionären att många företag inte uppfyller konsumentkreditlagens krav på information. Det skulle, framhåller motionären, vara önskvärt om konsumentverket snabbare kunde vidta åtgärder med stöd av marknadsföringslagen eftersom många konsumenter drabbats innan marknadsföringen blivit undersökt och åtgärder vidtagits. Enligt motionen är det angeläget med åtgärder på konsumentkreditområdet. Detta bör uppnås dels genom att införa en 20-procentig kontantinsats vid köp med kontokort, dels genom att man aktualiserar kreditköpkommitténs förslag om att maximera kredittiden. Övervakningen av konsumentkreditmarknaden bör dessutom bli effektivare och möjligheterna att snabbt sätta in åtgärder förbättras.

Tidigare behandling

Konsumentkreditlagen bygger på kreditköpkommitténs betänkande (SOU 1975:63) Konsumentkreditlag m. m. Kommittén föreslog att man i lagen skulle ta in regler om krav på kontantinsats motsvarande minst 25 % av varans kontantpris vid alla former av kreditköp. Föredragande departementschefen ansåg emellertid för sin del (prop. 1976/77:123) dels att kontantinsatsen borde bestämmas till 20 %, dels att bl. a. kontokortssystemen åtminstone t. v. borde hållas utanför ett krav på kontantinsats. Departementschefen menade att den dittillsvarande ordningen på kontokortsområdet kunde vara praktisk för konsumenten och därför inte borde kompliceras i vidare mån än vad konsumentskyddsintresset från andra

synpunkter verkligen påkallade. Mot möjligheten att vid denna typ av köp uppställa ett krav på någon form av efterföljande kontantinsats talade enligt departementschefen också att det härigenom skulle kunna uppkomma en inte önskvärd ryckighet i fråga om storleken av det belopp som kontohavaren har att betala vid varje amortering på kontoskulden.

Kommittén föreslog att den maximala kredittiden skulle bestämmas till 24 månader. Mot bakgrund av den remisskritik som riktats mot förslaget ansåg departementschefen att man då borde avstå från att införa generellt gällande bestämmelser om längsta kredittid. Departementschefen pekade bl. a. på att det visserligen framgick att kredittiderna vid kreditköp i allmänhet låg under två år men att det framför allt i fråga om dyrare varor eller varor med lång livslängd kunde förkomma en längre kredittid. I propositionen framhölls vidare att en kreditgivare måste ha möjlighet att förlänga kredittiden när kredittagaren t. ex. på grund av sjukdom eller arbetslöshet har råkat i betalningssvårigheter och att åtskilliga kreditgivare tillämpar ett system med vissa amorteringsfria månader. Om de angivna synpunkterna skulle tillgodoses måste, menade departementschefen, en reglering av kredittidens längd bli tämligen komplicerad, samtidigt som den skulle ha en jämförelsevis ringa betydelse från konsumentskyddssynpunkt.

Under hösten 1979 fördes en debatt i riksdagen och massmedia om kreditkortens samhällsekonomiska och konsumentpolitiska verkningar. I svar den 10 december 1979 på interpellation och fråga i riksdagen anförde chefen för ekonomidepartementet med hänvisning till de uppgifter om kreditkortsmarknadens storlek som då förelåg, att kontokrediterna trots en under de senaste åren mycket kraftig expansion ännu inte nått en omfattning som i någon betydande grad påverkat samhällsekonomin. Med ledning av överslagsvisa beräkningar över hur många hushåll eller konsumenter som ännu inte hade kreditkort men som kunde tänkas skaffa sådana bedömde departementschefen dock att expansionen kom att fortsätta. Kreditkortsmarknaden kunde i så fall få större betydelse för i första hand konsumtionens variationer och kreditströmmarnas fördelning. Med anledning av farhågor för att kreditkortens användning medför negativa sociala och ekonomiska verkningar för enskilda personer framhöll departementschefen att regeringen var beredd att vidta lämpliga åtgärder, om sådana olägenheter skulle visa sig förekomma i oacceptabel omfattning. Om av stabiliseringspolitiska skäl vidtagna åtgärder skulle visa sig otillräckliga, måste givetvis även konsumentpolitiskt inriktade åtgärder sättas in, framhöll departementschefen. Han underströk dock att ett säkrare underlag om arten och omfattningen av befarade skadeverkningar måste föreligga innan eventuella åtgärder kunde preciseras.

I en motion, väckt vid 1978/79 års riksmöte, hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle begära en utredning av kontokorten och deras sociala och ekonomiska effekter för de enskilda hushållen. I näringsutskottets betänkande (NU 1979/80:24) med anledning av motionen hänvisades bl. a. till nyss

nämnda interpellations- och frågesvar i riksdagen. Riksdagen beslöt i enlighet med en socialdemokratisk reservation till betänkandet att bifalla motionen och gav därvid följande till känna för regeringen.

Ekonomiministerns interpellations- och frågesvar rörande kreditkorten kännetecknas, som framgår av redogörelsen i det föregående, av en anmärkningsvärd passivitet inför de stora problem som är förknippade med kreditkortsexpansionen. Det är gott och väl att konsumentverket nu genomför en kompletterande undersökning på detta område. De nämnda problemen är emellertid av sådan omfattning och natur att de bör behandlas i en övergripande utredning. De viktiga konsumentekonomiska och sociala aspekterna måste därvid sättas i relation till såväl kreditpolitiska som allmänt samhällsekonomiska aspekter. Utskottet finner det angeläget att en övergripande utredning på kontokortsområdet snarast kommer till stånd genom en parlamentariskt sammansatt kommitté. Denna bör givetvis initiera, samordna och utnyttja insatser av olika berörda organ, av vilka särskilt kan nämnas konsumentverket. Regeringen bör vara beredd att utan hinder av utredningsarbetet – vilket f. ö. bör bedrivas skyndsamt – vid behov omedelbart ingripa med åtgärder av såväl kreditpolitisk som konsumentpolitisk natur.

I två motioner vid 1979/80 års riksmöte framfördes olika önskemål om utformningen av direktiven till den kommitté som föreslogs bli tillsatt. Bl. a. nämndes möjligheterna för den enskilde att skaffa sig flera kreditkort och uttrycktes farhågor för att kontohavare skuldsätter sig utöver sin betalningsförmåga. Vidare berördes krav på kontantinsats eller föregående sparande för rätt att utnyttja kreditkort. Ytterligare andra frågor gällde om kontantkunder missgynnades, marknadsföringen av kreditkorten och säkerheten kring hanteringen av kontokorten. Enligt näringsutskottets betänkande (NU 1979/80:27) över motionerna var det uppenbart att dessa frågor skulle uppmärksammas i utredningsarbetet och att någon särskild framställning till regeringen i detta hänseende inte var erforderlig.

Den av riksdagen begärda utredningen tillkallades våren 1980.

I proposition 1979/80:159 med förslag till lag om ändring i lagen (1974:922) om kreditpolitiska medel, m. m. lades också fram förslag till den ovan (s. 2) nämnda lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp. I propositionen togs upp bl. a. frågan om tillämpningen av konsumentkreditlagens regler om kontantinsats på köp med kontokort. Därvid anfördes att den nuvarande ordningen t. v. borde behållas. I en motion med anledning av propositionen begärdes att riksdagen skulle uttala att regeringen omedelbart borde utnyttja bemyndigandet i den i propositionen föreslagna lagen med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp. Bemyndigandet skulle enligt motionen utnyttjas till att ställa krav på kontantinsats och att även i övrigt reglera betalningsvillkoren vid kontoköp. De skäl som motionärerna anförde var i första hand av social natur. Finansutskottet (FiU 1979/80:39), som inhämtat yttrande från näringsutskottet, fann att några riktlinjer för hur bemyndigandet skulle utnyttjas då inte borde anges av riksdagen. På utskottets begäran avsågs motionsyrkandet.

Pågående utredningsarbete

Kontokortskommittén (E 1980:04) tillkallades som nämnts våren 1980 och skulle enligt sina direktiv (dir. 1980:24) klarlägga kontokorthandelns verkningar och betydelse dels från samhällsekonomiska och kreditpolitiska synpunkter, dels med hänsyn till konsumentpolitiska och sociala aspekter för den enskilde konsumenten, dels också för detaljhandeln och servicenäringarna.

I tilläggsdirektiv till kommittén (dir. 1983:8) anges att kreditpolitiska utredningen (E 1980:03) nyligen lagt fram betänkandet (SOU 1982:52) En effektivare kreditpolitik och att det efter remissbehandlingen kan väntas föreligga ett tillräckligt underlag för att regeringen skall kunna bedöma kontohandeln från samhällsekonomiska och kreditpolitiska synpunkter. Mot den bakgrunden återkallas kontokortskommitténs uppdrag i dessa delar.

I tilläggsdirektiven erinras om att kommittén enligt sina ursprungliga direktiv skall söka belysa i vad mån kontokreditgivningen lett till eller kan vara ägnad att leda till att kontoinnehavare tar på sig en med hänsyn till sin långsiktiga betalningsförmåga alltför stor skuldbörda. Det anges vidare i 1980 års direktiv att omfattningen av betalningssvårigheter där kontokort spelat roll bör kartläggas och att de sociala myndigheternas erfarenheter av kontokortssystemet, liksom också de rön som kan ha vunnits inom bl. a. konsumentverket, bör inhämtas och redovisas. Kommittén bör, sägs det ytterligare, på grundval av sådana analyser bedöma om åtgärder från statsmakternas sida är erforderliga och, om så befinns vara fallet, framlägga förslag till lämpliga åtgärder.

Kommitténs uppdrag bör enligt tilläggsdirektiven kvarstå såvitt avser kartläggningen av kontohavares betalningssvårigheter och frågan om eventuella åtgärder för att förebygga att kontokreditgivningen leder till sådana svårigheter och för att lösa likväl uppkomna betalningsproblem.

Kommittén skall också överväga frågor rörande kontrollen vid beviljande av kontokort och vid köp med kontokort samt pröva frågan om förande av spärllistor.

Kommittén skall enligt tilläggsdirektiven redovisa resultatet av sitt arbete senast i december 1983.

Frågan om tillämpning av konsumentförsäkringslagen på de erkända arbetslöshetskassorna*Gällande ordning m. m.*

Konsumentförsäkringslagen (1980:38) trädde i kraft den 1 januari 1981. Den ersatte inom sitt tillämpningsområde bestämmelser i lagen (1927:77) om försäkringsavtal (försäkringsavtalslagen). Syftet med konsumentförsäkringslagen är, förutom att modernisera lagstiftningen, att ge konsumenterna en starkare ställning i förhållande till försäkringsbolagen. Lagen är därför

också till största delen tvingande för försäkringsbolagen.

Konsumentförsäkringslagen är tillämplig på de vanligaste skadeförsäkringar som tecknas av konsumenter för privatändamål, nämligen hemförsäkringar, villaförsäkringar, fritidshusförsäkringar, reseförsäkringar, motorfordonsförsäkringar och båtförsäkringar (1 §).

Lagen tillämpas däremot inte på personförsäkringar, såsom livförsäkringar samt fristående olycksfalls- och sjukförsäkringar. Utanför lagen faller också försäkringar som grundas på kollektivavtal eller som grundas på gruppavtal och handhas av företrädare för gruppen (1 §). Anledningen till att sistnämnda försäkringar ansågs böra stå utanför lagens tillämpningsområde var enligt förarbetena till lagen (SOU 1977:84, prop. 1979/80:9, LU 1979/80:18) i huvudsak dels att kollektiva försäkringar i stora delar kräver andra regler än sådana som passar för enskilda försäkringar, dels att de flesta av dessa försäkringar tillkommer genom avtal mellan parterna på arbetsmarknaden och att det därför finns helt andra garantier än vid enskilda försäkringar för att båda parter intressen tillgodoses.

Konsumentförsäkringslagen innehåller regler om bl. a. informationen till konsumenterna, rätten att teckna försäkring, förnyelse av försäkringen, premiebetalning, möjligheterna att sätta ned försäkringsersättningen när den försäkrade inte har uppfyllt sina förpliktelser och skadereglering.

Ett försäkringsbolag som en konsument vänder sig till för att få en försäkring skall på eget initiativ informera konsumenten om vad försäkringen omfattar och vad den kostar (5 §). Sedan försäkring har tecknats skall bolaget, om det inte har skett tidigare, så snart som möjligt i skriftlig form underrätta försäkringstagaren om sådana begränsningar i försäkringsskyddet som man kan anta att konsumenten inte utan vidare räknar med (6 §).

Har den försäkrade drabbats av en skada och är försäkringsbolaget inte villigt att ge hela den ersättning som begärs, skall bolaget upplysa den försäkrade om de möjligheter som finns att få frågan prövad. Föreligger risk för preskription skall också detta påpekas för konsumenten (7 §).

Ett försäkringsbolag får i princip inte vägra en konsument att teckna en försäkring som bolaget normalt tillhandahåller allmänheten (9 §). Konsumenten har också en liknande rätt att behålla en sådan försäkring (15, 18 och 25 §§). Konsumenten är inte hänvisad till bolagets ensidiga beslut i frågorna utan kan få dem prövade av domstol (41–43 §§).

När försäkringstiden går ut blir försäkringen i regel automatiskt förnyad, om den inte sägs upp eller försäkringstagaren tar en annan, motsvarande försäkring i ett annat bolag (14 §). Detta innebär att den försäkrade t. v. behåller sitt skydd, även om han inte skulle ha fått någon ny premieavi eller om han skulle ha glömt att betala premien.

Försäkringstagaren skall alltid ha minst en månad på sig att betala premien för en försäkring som förnyas (22 §). Redan ett dröjsmål som sådant medför inte att försäkringsskyddet tar slut. Först sedan en uppsägning har sänts till försäkringstagaren och fjorton dagar har gått därefter utan att betalning har

skett, upphör försäkringen (25 §).

De flesta reglerna i konsumentförsäkringslagen är civilrättsliga, dvs. de reglerar förhållandet mellan parterna i försäkringsavtalet, men reglerna om informationsplikt är marknadsrättsliga. I fråga om underlåtenhet att lämna information skall således tillämpas vad som föreskrivs i marknadsföringslagen (1975:1418) om underlåtenhet att lämna information vid marknadsföring.

Som framgår av redogörelsen ovan gäller konsumentförsäkringslagen inte livförsäkringar, fristående olycksfalls- och sjukförsäkringar samt försäkringar som grundas på kollektivavtal eller gruppavtal. Beträffande sådana försäkringar gäller försäkringsavtalslagens bestämmelser. Försäkringsavtalslagen är dock inte tillämplig på försäkringar som avses i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring och andra socialförsäkringar.

Beträffande undantaget för socialförsäkringar i försäkringsavtalslagen kan nämnas att departementschefen i förarbetena till lagen (prop. 1927:33) bl. a. tog upp frågan om verksamheten vid de dåvarande sjukkassorna skulle undantas från den föreslagna lagens tillämpningsområde. Departementschefen pekade därvid på ökade bidrag från det allmännas sida till sjukkasserörelsen och på väsentligt skärpta villkor för åtnjutande av statsbidrag. Han fortsatte att man borde kunna utgå från att hur än sjukkasseverksamheten för framtiden kom att ordnas, den sociala karaktären av verksamheten kommer att bli så starkt framträdande att ifrågavarande försäkringsgren – på sätt tidigare föreslagits i fråga om pensionsförsäkringen och försäkringen för olycksfall i arbete – borde falla utanför den privaträttsliga lagstiftningen om försäkringsavtal.

Arbetslöshetsförsäkringen handhas av *erkända arbetslöshetskassor*. Bestämmelser som reglerar kassornas verksamhet återfinns i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring.

Förening som har till ändamål att bereda medlemmarna ersättning vid arbetslöshet kan registreras hos arbetsmarknadsstyrelsen som erkänd arbetslöshetskassa (2 §). Försäkrad enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring är var och en som är medlem i en erkänd arbetslöshetskassa (3 §). Rätt att bli medlem i en sådan kassa tillkommer var och en som uppfyller föreskrift i kassans stadgar om arbete inom dess verksamhetsområde (50 §). Från rätt att bli medlem i kassa skall enligt lagen undantas 1. den som är medlem i annan arbetslöshetskassa, 2. den som inte har fyllt 15 år, 3. den som har fyllt 64 år och 4. den som förvärvsarbetar mindre än tre timmar per arbetsdag och i genomsnitt mindre än 17 timmar per vecka.

I lagen om arbetslöshetsförsäkring finns i övrigt ingående reglerat vad som krävs för registrering, vad stadgarna skall innehålla och vilka förutsättningar som skall vara uppfyllda för att man skall kvarstå som medlem. Vidare finns bestämmelser bl. a. om avgifter och uttaxering, fondbildning, kapitalplacering, styrelse och firmateckning, räkenskaper, revision, föreningsstämma, likvidation samt fusion.

De erkända arbetslöshetskassorna står under tillsyn av arbetsmarknadsstyrelsen, som också prövar besvär över beslut av kassorna.

Motionsmotivering

Motionärerna i motion 1599 (motivering i motion 1598) anser att det betydande skadeskydd som arbetslöshetsförsäkringarna är avsedda att täcka talar för att konsumentförsäkringslagen även bör gälla för dessa försäkringar. Också den omständigheten att statliga bidrag utgår till försäkringarna talar enligt motionärerna för att konsumentförsäkringslagens minimiregler bör tillämpas.

I motionen anförs att många fackliga organisationer ställer upp svårigheter för personer som endast vill vara med i arbetslöshetskassan och inte i den fackliga organisationen. Det finns enligt motionärerna anledning att tro att klarare regler skulle tillämpas om kassorna sorterade under konsumentförsäkringslagen.

Utskottet

Utskottet behandlar i detta betänkande dels en motion vari begärs förslag till åtgärder som syftar till åtstramningar när det gäller konsumentkrediter, dels en motion där det hemställs om förslag som innebär att konsumentförsäkringslagen blir tillämplig också på de erkända arbetslöshetskassorna.

Frågan om ändringar i konsumentkreditlagen

Konsumentkreditlagen (1977:981), som trädde i kraft den 1 juli 1979 (prop. 1976/77:123, LU 1977/78:5), tillkom i syfte att stärka konsumenternas ställning i kreditsammanhang. Lagen gäller sålunda kredit som är avsedd huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjuds till konsument av näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet. Till grund för lagstiftningen låg kreditköpkommitténs betänkande (SOU 1975:63) Konsumentkreditlag m. m.

Motionären i motion 192 (s) tar med sitt yrkande rörande åtstramningar på konsumentkreditområdet i huvudsak sikte på kontokortskrediterna. Enligt motionären bör dels införas en 20-procentig kontantinsats vid köp med kontokort, dels bör aktualiseras kreditköpkommitténs förslag om att maximera kredittiden och dels bör övervakningen av konsumentkreditmarknaden bli effektivare och möjligheterna att snabbt sätta in åtgärder förbättras.

I konsumentkreditlagen föreskrivs bl. a. att säljaren vid kreditköp skall ta ut *kontantinsats* av köparen i enlighet med god sed på marknaden. Kontantinsatsen skall motsvara minst 20 % av varans kontantpris, om inte särskilda förhållanden föranleder annat. Hänvisningen till god sed på

marknaden innebär enligt uttalanden i förarbetena till lagen att kravet på kontantinsats helt kan efterges. Kontokortssystemen borde enligt förarbetena åtminstone t. v. hållas utanför ett krav på kontantinsats. Skälen härför angavs vara bl. a. att den dittillsvarande ordningen utan kontantinsats på kontokortsområdet kunde vara praktisk för konsumenterna och att ett krav på efterföljande kontantinsats kunde medföra en oönskad ryckighet i fråga om storleken på det belopp som skulle amorteras vid varje tillfälle.

I samband med att riksdagen vid 1979/80 års riksmöte antog bl. a. lagen (1980:523) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kontoköp diskuterades på nytt frågan om kontantinsats (prop. 1979/80:159, FiU 1979/80:39). Föredragande departementschefen anförde därvid att den gällande ordningen t. v. borde behållas.

Bemyndigandelagen har ännu inte utnyttjats. Däremot träffades hösten 1980 en frivillig överenskommelse mellan företrädare för dåvarande ekonomidepartementet och kontokreditbranschen av innebörd bl. a. att kontohavare fr. o. m. den 1 januari 1981 skulle erlægga 25 % i amortering på varje månads kontoköp senast månaden efter köpet. Överenskommelsen motiverades bl. a. med att kreditmarknaden var starkt åtstramad och att det var angeläget att dämpa kreditgivningen också beträffande kontoköp. Överenskommelsen i denna del upphörde att gälla med utgången av år 1981. Då hade försäljningen via kontokort under de första sju månaderna 1981 sjunkit med 15 % medan den egentliga detaljhandelns försäljning minskat med 4 %. Det bedömdes därför inte som nödvändigt att förlänga 25-procentsregeln.

Som framgår av motionen lade kreditköpkommittén fram förslag om en *maximering av kredittiden*. Kommitténs förslag om en längsta kredittid om 24 månader avvisades emellertid i propositionen med hänvisning bl. a. till att en reglering skulle bli tämligen komplicerad om man skulle ta hänsyn till skilda faktorer, såsom t. ex. att vissa kreditgivare tillämpar system med amorteringsfria månader. En reglering ansågs också ha jämförelsevis ringa betydelse från konsumentskyddssynpunkt.

Konsumentkreditlagen innehåller bestämmelser om att en näringsidkare vid annonsering, skyltning och liknande *marknadsföring av kredit* skall lämna information om effektiv ränta samt kreditkostnad och kontantpris. Informationsskyldigheten sanktioneras genom regler i marknadsföringslagen (1975:1418).

Konsumentverket, som har tillsyn över efterlevnaden av konsumentkreditlagen, har enligt lagen rätt att företa inspektion hos näringsidkare och att ta del av handlingar som behövs för tillsynen. Verket har dessutom utfärdat riktlinjer för tillämpning av konsumentkreditlagen (KOVFS 1979:1). Här kan tilläggas att den ovan nämnda frivilliga överenskommelsen mellan ekonomidepartementet och kontokreditbranschen innehöll bl. a. att företagen skulle dämpa sina reklaminsatser och övrig marknadsföring. I den delen har överenskommelsen i princip fortsatt att gälla även efter år 1981.

Som tidigare redovisats (s. 6) har kontokortskommittén (E 1980:4) enligt sina direktiv i uppdrag att söka belysa i vad mån kontokreditgivningen lett till eller kan vara ägnad att leda till att kontoinnehavare tar på sig en med hänsyn till sin långsiktiga betalningsförmåga alltför stor skuldbörda. Kommittén bör enligt direktiven också bedöma om åtgärder från statsmakternas sida är erforderliga och, om så befinns vara fallet, lägga fram förslag till lämpliga åtgärder.

Motionären har som skäl för yrkandena i motionen i huvudsak åberopat att många konsumenter har problem med kontokortsskulder. Denna fråga skall som nyss nämnts belysas av kontokortskommittén, som skall redovisa sitt arbete senast i december 1983. Enligt vad utskottet har inhämtat kan kommittén, om åtgärder bedöms nödvändiga för att förebygga betalningssvårigheter, komma att pröva de förslag till åtgärder som framförts i motionen. Det finns därför enligt utskottets mening skäl att avvakta resultatet av kommitténs arbete innan ställning tas till de nu aktuella spörsmålen. Motion 192 bör således inte föranleda någon vidare åtgärd från riksdagens sida.

Frågan om tillämpning av konsumentförsäkringslagen på de erkända arbetslöshetskassorna

Konsumentförsäkringslagen (1980:38), som trädde i kraft den 1 januari 1981, är tillämplig på de vanligaste skadeförsäkringar som tecknas av konsumenter för privatändamål, såsom hemförsäkringar, villaförsäkringar, reseförsäkringar m. m. Lagen innehåller bestämmelser om bl. a. information till konsumenterna om försäkringarna, rätten att teckna försäkring, förnyelse av försäkring m. m.

Konsumentförsäkringslagen omfattar inte t. ex. livförsäkringar, fristående olycksfalls- och sjukförsäkringar samt försäkringar som grundas på kollektivavtal eller gruppavtal. För sådana försäkringar gäller i princip försäkringsavtalslagen (1927:77). Från försäkringsavtalslagens tillämpningsområde har dock undantagits bl. a. försäkringar som avses i lagen (1973:370) om arbetslöshetsförsäkring och andra socialförsäkringar.

Arbetslöshetsförsäkringen handhas av de erkända arbetslöshetskassorna, vilkas verksamhet ingående regleras i lagen om arbetslöshetsförsäkring. Förutom bestämmelser om villkor för rätt till ersättning vid arbetslöshet innehåller lagen bl. a. regler om förutsättningarna för medlemskap i arbetslöshetskassa.

I motion 1599 (m) begärs förslag så att konsumentförsäkringslagen blir gällande också för de erkända arbetslöshetskassorna.

Mot bakgrund bl. a. av den lagstiftning som redan reglerar arbetslöshetsförsäkringen och handhavandet av den kan utskottet inte finna att den av motionärerna föreslagna utvidgningen av konsumentförsäkringslagens tillämpningsområde skulle innebära några fördelar för försäkringstagarna.

Utskottet vill dessutom peka på att konsumentförsäkringslagen tar sikte enbart på skadeförsäkringar för privatändamål. Något behov av att med anledning av motion 1599 överväga ändringar i lagstiftningen på aktuella områden finns enligt utskottets mening inte. Utskottet avstyrker därför bifall till motionsyrkandet.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *konsumentkreditlagen*
att riksdagen avslår motion 1982/83:192,
2. beträffande *konsumentförsäkringslagen*
att riksdagen avslår motion 1982/83:1599.

Stockholm den 22 mars 1983

På lagutskottets vägnar

PER-OLOF STRINDBERG

Närvarande: Per-Olof Strindberg (m), Lennart Andersson (s), Stig Olsson (s)*, Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s)*, Mona Saint Cyr (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Sigvard Persson (c), Bengt Silfverstrand (s), Lars Hedfors (s)*, Inga-Britt Johansson (s) och Sten Andersson i Malmö (m).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.